

VILHELM RAJH

predgovor knjizi o rajhu

»Biti radikalna, znači uzimati stvari u korenu, a koren za čoveka sam je čovek.«
Karl Marks

»Život je izgledala zver koja leži pritajena u dubini grudi.«
Rože Vajan

toliko oklevetano kao njegovo: spaljivano i zabranjivano od strane nacista, komunisti i Amerikanaca, izloženo permanentnom besu i napadima buržoaske štampe čitave Evrope, ono je načinilo od Rajha većitog izgnanika, kao što je to Ibzenov Per Gint, koji je postao sam simbol njegovog dela.

Ovaj ikonoborac nije imao poštovanja ni za šta: sa nečuvenom žestinom napao je buržoaske institucije, stavlajući sebi u zadatak razaranje porodice, mobilizaciju omladine u politizaciji seksualnog pitanja; odvođenje Komunističke omladine Nemačke ka revoluciji. Bez popuštanja, uhvatio se isto tako u koštac sa socijaldemokratima, staljinistima, nacistima i Amerikancima. U trenutku kada Frojd i njegovi učenici nastoje da psihoanalizi obezbede oficijelni status, Rajh vodi bitku u »crvenom predgrađu« Beča ili među Komunističkom omladinom Berlina. U trenutku kada Staljin traži od komunisti da napadaju socijaldemokrate, a da na miru ostave nacističke. Rajh nastoji da ujedini sve nemačke socijaliste i tuče se na ulici sa nacistima. Isključen i dezavuisan od svih, gonjen i osuđen na izgnanstvo, njegov život je bio večna borba usamljenika.

Umrlom, legenda mu je obezbedila posmrtno nadživljenje: Rajh će, od sada, biti neka vrsta besomučnika, privrženika anarhističkog oslobođenja svih nagona, koji na kraju tone u ludilo. Zaboravlja se samo da je on godinama upravljao Frojdom seminarom psihoanalitičke tehnike, da je bio jedan od njegovih najbližijih učenika i da je u Berlinu postao jedna od najistaknutijih figura Komunističke partije Nemačke. Legenda ga čini udaljenijim i isto tako manje podložnim koroziji. Ipak, je on, pre Herberta Markuzea, bio najradikalniji kritičar represivnog društva. Isto je tako žrtva ove legende serija njegovih dela, malo čitanih danas, ali koja izgleda da danas ponovo, sve više, postaju aktuelna.

II

Imalo bi mnogo šta da se kaže o delu Vilhelma Rajha: ono je džinovsko po svom obimu, ali malo pristupačno. Nisu samo retke prevedene knjige, već su i mnogi tekstovi rasuti po novinama, spaljenim komunističkim časopisima, koje su uništili nacisti. Najzad, posle zabrane u Sjedinjenim Državama gotovo svih njegovih knjiga, dobronamerni naslednici po pravu praktično su onemogućili svako njihovo rasturanje. Nekoliko starijih prevoda *Seksualne krize, Marksizma i psihoanalize* ili skorijih: *Funkcija orgazma, Seksualna revolucija*, osigurali su pri svem tom nadživljenju njegovog dela. Plahovitiji tekstovi kružili su Evropom (u Belgiji, Nemačkoj i Francuskoj, uglavnom) u vidu »piratskih izdanja«; verni učenici i entuzijasti, Boris Frankel i Danijel Geren, na primer, borili su se za rehabilitaciju ukletog psihoanalitičara, prema kome su jedni osećali odvratnost, dok su mu se drugi podsmevali.

Ortodoksnim psihoanalitičari često prema Rajhu nisu pokazivali bilo šta drugo osim najdublje prezira; kao i kada je reč o Markuzeu, mnogi se skandalizuju deformacijama, svodenjima koja je uneo u frojdovsku teoriju. Pri tom se svi veoma dobro čuvaju da vide šta je to što je u njemu duboko novo, možda istinski revolucionarno. Rajha osuđuju u ime analitičkog pravoverja, čak ne ispitavaju pre toga nisu li njegove greške i svodenja, koje ni u kom slučaju ne želimo da poričemo, samo suprotno mišljenje jedne lucidnosti i jedne hrabrosti što ih ni jedan analitičar posle njega nije posvedočio.

Oficijelno prezren, dugo vremena Rajh je imao samo nekoliko učenika u Evropi i Americi. Uskoro će se dogoditi nešto sasvim novo: iznenadujući prijem na koji je naišao u Nemačkoj, potom u Italiji i u Francuskoj, kod studenata krajnje levice. U Berlinu, posle Frica Tojfelja, Rudi Dučkea, »Komune I«, oživljava duh starog Rajha, vraća se njegovom delu aktuelnost. Nemački studenti nisu zaboravili da su najžešći i najodlučniji Rajhovi tekstovi bili napisani u

osvit uspona nacizma, u Berlinu, za Komunističku omladinu Nemačke, koju je nadahnuo i branio sa strašću, izazivajući čak nespokojsvo, autoritetom i prijemom koje je stekao, kod rukovodilaca K.P.N.

No, sasvim je sigurno da se u korenu ovog, gotovo oficijelnog Rajhovog vaskrsnuća, nalazi sve širi prijem na koji nailaze teze Herberta Markuzea. Ovaj dijalog između čoveka rada i čoveka želje, ovaj susret Frojda i Marksa, Rajh je prvi okušao, možda čak i platio svojim životom. U Rajhu otkrivamo danas pokretača onih novih istraživanja, uobičajeno označenih izrazom frojdo-marksizam. Mada s punim pravom kritikuje očigledna preterivanja koja sadrže njegove teze, Markuze, s druge strane, priznaje ono što mu duguje. Nasuprot buržoaskom konformizmu jednog Džonsa i ideologiji prilagođavanja koju propoveda Erih From, Rajh je želeo da brani i istakne revolucionarni karakter Frojdovih otkrića, katkada i protiv samog Frojda.

III

Postaje li Rajh danas ponovo aktuelan? Da li je on, i jednog trenutka, izgubio nešto od svoje aktuelnosti? Smatramo da nije. Radi se o tome da se ispita ovo genijalno i konfužno delo, uz kritički pogled i neophodno ograđivanje. Među svim Rajhovim knjigama, samo su neke istinski originalne. Čini nam se da one koje su objavljene u Sjedinjenim Državama malo donose kritici koju je prethodno skicirao i izgradio dok se borio na strani Komunističke omladine u Berlinu. Još više od toga, izgleda nam da istraživanja Rajhova dela, koja su učinjena poslednjih godina, mnogo više svedoče o rušenju njegove misli u neku vrstu paranoičnog delirijuma, nego o nekom stvarnom produbljavanju njegove teorije.

Zbog toga ćemo malo pažnje pokloniti »američkom Rajhu«, koji nastoji da izoluje seksualnu energiju u njenoj bio-električkoj formi, u mašinama koje je iznašlo njegovo čudesno ludilo. Čini nam se neospornim slom u njegovom delu posle isključenja iz Komunističke partije Nemačke i iz Međunarodnog udruženja psihoanalize. Nekoliko godina kasnije, posebno kad osniva Orgon-institut u Sjedinjenim Državama, ne može se uzimati ozbiljno da poseduje svu svoju lucidnost: to je bolestan čovek, duboko opustošen, koji, malo po malo, tone u ludilo. To što je nalazio učenike i obožavaoce, ne čudi nas.

Ovaj esej može se čitati na više načina: to je pokušaj da se napiše malo poznata povest jednog poglavlja psihoanalitičkog pokreta u Americi, to je isto tako pokušaj da se na jedan kritički način ispita jedno još nedovoljno poznato delo, koje predstavlja, uprkos svojim nedovoljnostima i preterivanjima, možda najžešću kritiku industrijske civilizacije i njene represivne ideologije.

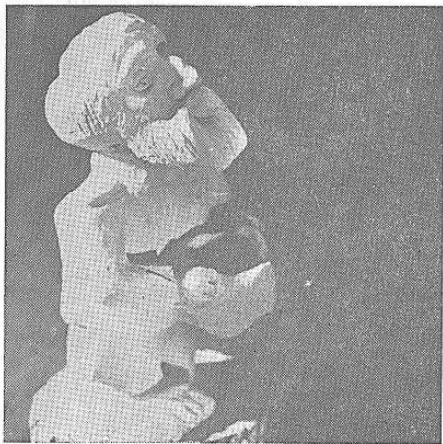
Najzad, zadatak nekog poznijeg dela biće da tačnije odredi smisao frojdo-marksizma i njegove granice u višestrukom dodiru sa psihoanalizom, filozofijom i savremenom sociologijom, što omogućava da se ispita i dela tako različita kao kad su u pitanju Teodor Adorno, Valter Benjamin, Erih From, Đerd Lukač, David Rizman, Norman Braun, Geza Rohajm, Vans Pakard i Herbert Markuze, u svetlosti istorijsko-svetske političke stvarnosti.)

Može li se naći smisao u jednom takvom skupu? Šta se može očekivati od konfrontacije tako različitih dela, katkada protivrečnih, kao što su to spisi Herberta Markuzea i Normana Brauna? Ovdje se radi samo o građi za jednu studiju.

BELESKA

) Suštinski smo nastojali da ovdje iznesemo važnost Rajhove kritike u savremenoj marksističkoj misli. Detaljno istraživanje i kritika njegovih čisto analitičkih postavki zahtevali bi posebno delo. Ne smatramo da je Rajh mnogo doprineo samoj analitičkoj teoriji.

Preveo sa francuskog
BORISLAV MENDEBABA

I

Zbog čega je potrebno danas ponovo čitati Vilhelma Rajha?

U sadašnjem trenutku, nema više mesta za naglašenu pohvalnu besedu ili osudu, već samo za jedno kritičko istraživanje. Ovaj psihoanalitičar-marksista, isključen iz Međunarodnog udruženja psihoanalitičara i iz više komunističkih partija, opovrgavan, dezavuisan, koji je tragično završio u američkoj kaznionici u Luisburgu 1957, nikada se, u stvari, nije ugasio. Štaviše, upravo kad je umro, Rajhovo prisustvo postalo je najživlje. Marksista i psihoanalitičar, doživio je da njegovo delo osude upravo oni koji su se pozivali na Marksa ili na Frojda. Ni jedno naučno delo nije bilo toliko proketo,